
Bandolers

Autor:

Data de publicació: 05-12-2023

De Capablanca a Vidrieret: busca el bandoler del teu poble

De Sílvia Marimon Molas

Diari ARA

3 de desembre de 2023

Veure original

BarcelonaGairebé cada poble català ha tingut el seu bandoler. Fins i tot, institucions tan honorables com Montserrat en va contractar un, en Vidrieret, per fer front als monjos de Valladolid. "Els bandolers eren els nostres avantpassats. El nostre patrimoni bandoler és un dels més valuosos d'Europa", afirma la periodista i escriptora Sylvia Lagarda-Mata, que n'ha localitzat 3.028 als arxius catalans i n'explica la biografia de 135 a Catalunya, terra de bandolers (Angle Editorial). "Crec que molts pobles desconeixen que tenen un bandoler. Tothom sap qui és en Serrallonga, però n'hi ha que tenen biografies molt més fascinants", explica Lagarda-Mata. "Serrallonga no era més excepcional que la resta ni va tenir una vida especialment extraordinària, però és el més famós, en part, perquè l'historiador Juan Cortada va salvar-ne l'expedient judicial i tenim documentada la detenció, els interrogatoris, l'execució...", detalla l'autora.

Cortada (Barcelona,1805-1868) era historiador, periodista, novel·lista i traductor, i va treballar com a agent fiscal del Crim de l'Audiència de Barcelona des de 1828 fins a 1840. Va ser ell qui va salvar de la crema el Proceso de Juan de Serrallonga que avui es guarda a la Biblioteca Museu Víctor Balaguer. Per a Lagarda-Mata, era un assassí despietat, però la literatura l'ha mitificat. "Sobretot Víctor Balaguer, amb el drama Don Juan de Serrallonga, que el va convertir en un Robin Hood a la catalana".

Montserrat va contractar bandolers

A la periodista i escriptora l'interessa més un altre bandoler, en Vidrieret. "No en sabem el nom real, però la seva història és molt més singular. El van contractar els monjos de Montserrat!", diu. A finals del segle XV, Montserrat va perdre l'autonomia. El rei Ferran el Catòlic va enviar al monestir catorze monjos procedents de Valladolid, i Montserrat va passar a dependre de la congregació d'aquesta ciutat castellana. "Els monjos de Montserrat es queixaven de la mala administració, l'exportació d'almoines a Valladolid, el reclutament de seminaristes castellans... Els val·lisoletans obligaven els monjos a confessar-se en espanyol amb la històrica frase 'Hablad en cristiano!'", lamenta l'autora.

"Al final, el 1585, fra Mateu Lloret, majordom de Montserrat, va decidir contractar els serveis del Vidrieret, un bandoler d'origen gascó". Hi ha un informe que es va enviar al papa Sixt V, on s'explica que el bandoler i la seva gent havien obligat els monjos castellans a abandonar el monestir. "Van anar traient amb violència els castellans, que, segons recorden els mateixos monjos, eren 27", es pot llegir a l'informe. Segons aquest document, van ser 40 bandolers els qui "de males maneres i amb amenaces" els van treure del monestir. Tenien la intenció de treure'ls a peu i a cavall de Catalunya, però a Cervera els homes del virrei van alliberar els monjos castellans. Tanmateix, Vidrieret i els seus homes es van escapar i van tornar a Montserrat l'any següent.

L'autora prefereix parlar de bandolerismes, en plural, que no pas de bandolerisme, perquè és un fenomen que s'estén

durant molts segles i, per tant, va canviant. "Catalunya ha estat terra de bandolers des de l'alta edat mitjana fins ben bé el segle XX. Són vuit segles. Hi ha els bandolers feudals, els del Barroc, que és quan hi va haver més bandolerisme, i bandolers després de totes i cadascuna de les moltes guerres que hi ha hagut a Catalunya". Inicialment, els bandolers formaven part dels exèrcits privats dels senyors feudals: "El nom de bandoler prové precisament de bàndol", detalla Lagarda-Mata.

Sovint combinaven la feina de mercenaris amb la delinqüència, i quan els senyors feudals ja no els van necessitar van passar a ser lladres que actuaven pel seu compte i benefici. El fenomen, segons l'autora, s'intensificava quan hi havia guerres. "Quan els exèrcits es disgregaven, alguns dels seus integrants utilitzaven les armes que tenien per atracar la gent i els masos. El Barroc va ser l'època més intensa, però el fenomen es va revifar després de les guerres", detalla. Així, va tornar després de la guerra de Successió (1701-1714), les guerres amb França (1793 i 1808) i les guerres carlines (1833-1876).

La modernitat va eliminar-los

No van ser les forces de l'ordre les que van acabar amb el bandolerisme, sinó la modernitat. Quan els camins rals es van convertir en carreteres, les diligències en trens, la banca va protegir els diners i el telègraf va permetre que fos més fàcil la comunicació i es pogués identificar i localitzar els bandolers, aquests van perdre la seva feina.

Lo Peretó és, segons l'autora, el darrer bandoler censat a Catalunya. Probablement, el seu nom era Pere Guillem, tenia una de les cases del mas de Guillem a Sant Salvador de Toló (Pallars Jussà), i va actuar a la dècada de 1920. "Solia demanar diners en préstec i les devolucions sempre coincidien amb assalts a carruatges que tornaven del mercat d'Artesa de Segre", detalla l'autora. El van condemnar a cadena perpètua, però es va evadir quan va esclatar la Guerra Civil i el va acabar matant el fill d'una víctima seva.

De bandolers n'hi va haver a tot el territori. Era més freqüent trobar-los en zones muntanyoses, però es traslladaven on hi havia persones a qui robar, per això també n'hi va haver al Barcelonès. "El bandoler sempre anava allà on es generaven diners... Vaig trobar un document d'un bandoler a Guils de Cerdanya que es va passar 24 hores esperant que algú passés pel camí, i això no era gens profitós", relata l'autora.

Poques dones bandoleres

Hi va haver poques dones bandoleres, però n'hi va haver. Una va ser Antònia Ferrer, la Vella Andreua, que era de Vilafranca del Penedès i va viure al segle XIX. Segons l'autora, es va instal·lar a Sant Quintí de Mediona i va establir una escola de bandolers. "Al voltant d'algunes bandoleres hi ha molta llegenda i no està clar què és veritat i què no ho és", afirma la periodista i escriptora. Teresa Molins i Bach tenia com a àlies la Comtessa de Molins, tot i no ser comtessa ni noble. Era de Sant Pere Pescador i va enfolir quan li va caure un fill dels braços. Va formar part d'una quadrilla de bandolers que es dedicava a assaltar masos, camins i diligències, amb Joan Teixidor, àlies el Pastor de Batipalmes. No està clar tampoc que Margarita Cisneros sigui només un producte de la imaginació popular. La seva existència es basa únicament en un romanç que explica que estava enamorada d'un pagès de Tamarit però la van obligar a casar-se amb un comerciant de Lleida. Va matar l'amant i el marit i es va fer bandolera.

Lagarda-Mata creu que les generacions que no han patit el bandolerisme han tendit a mitificar-lo. Hi havia molts tipus de bandolers: des de pagesos, fins a hereus de masies, marxants, artesans i sacerdots o seminaristes. N'hi havia que buscaven venjança, d'altres volien sortir de la misèria, alguns eren lladres comuns, fugien de la justícia o eren soldats que s'havien quedat sense feina. "Ja a la seva època solien gaudir de la simpatia del poble perquè s'enfrontaven al sistema, però Robin Hood existeix tan sols a la ment de la gent", assegura.

Consulta la relació exhaustiva per pobles dels 3.028 bandolers localitzats per Sylvia Lagarda-Mata a Catalunya, terra de bandolers:

Llistat de bandolers catalans per poble